

העב והצדק

יו"ל ע"י מוסדות קוסון בארה"ק
בנשיאות אדמו"ר שליט"א
בני ברק - גבעת זאב

מכון בני שלשים

בס"ד • פר' ויקרא-שבת הגדול תשפ"א

גלוין מס' 7 • שנה א'

דברי תורה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

פרשת ויקרא

ויקרא אל משה. א' זעירא, י"ל רמז דהנה קריאה זאת היתה בראשון לניסן כדמוכרח מן הענין, וכן איתא בספרי זוטא (נשא ז' י"א) וכן משמע שיטת רש"י לקמן בפ' צו (עה"פ קח את אהרן) וכן כתב הספורנו (הרמב"ן חולק ע"ז עיי"ש) דבתורה אינו מפורש. וזהו א' זעירא רמז שהיה בא' לחודש הוא היום הקטן ביותר במנין מימות החדש. (וצ"ע קצת מגמ' (גיטין ס.) שמונה פרשיות נאמרו בו ביום עיי"ש ופרשה זו לא קחשיב ביניהם).

ויקרא אל משה. אל"ף זעירא, במדרש רבה כאן וז"ל, אמר לו הקב"ה למשה חייך מכל שמות שנקרא לך איני קורא אותך אלא בשם שקראתך בתיה בת פרעה ותקרא שמו משה. וכתב הכתב סופר כי שם זה חשוב יותר מכל השמות שהיו לו יען כי בשם זה ניכר גודל ענוותנותו, שאעפ"י שנתגדל בבית מלך ואח"כ היה בעצמו מלך בארץ כוש עכ"ז היה עניו מכל האדם עכ"ד. ולפי"ז "ל הטעם לאל"ף זעירא בפסוק ויקרא אל משה, פ"י הטעם שקרא לו הי"ת תמיד בשם משה הוא בסיבת מדת ענוה שלו, וזה נרמז באל"ף זעירא.

עוד י"ל. ויקרא אל משה וידבר אליו מאהל מועד לאמר אדם כי יקריב וכו'. כי האדם בעצם נקרא דם ורק אחר התפלה מתקרב אל הי"ת אלופו של עולם ונקרא אדם כמו"ש הארז"ל (ע"ח שער ט"ל דרוש ה') כי הדם הוא הנפש חיות האדם, ובדם מתלבש כח מאלופו של עולם המחיה את כולם, ובהתחבר אל"ף אלופו של עולם אל הדם"ם מתהווה אדם"ם. נמצא לפי"ז שקודם התפלה נחסר אות אל"ף משמו, ופירש הרב המגיד ממעזריטש מה שדרשו חז"ל (ברכות י:) עה"פ לא תאכלו על הדם לא תתפללו על דמכם, פ"י לא תאכלו קודם התפלה בעודכם נקראים דם ולא אדם ע"כ. והנה אות האל"ף אינה נעלמת לגמרי משם אדם כי הלא רוח חיים בו אלא נתקטנה וממתנת עד שיתפלל ואז שבה לגדלותה, וזה האל"ף זעירא.

ויקרא אל משה. אל"ף זעירא, הנה האל"ף מצער היא במספרה, וגם זעירא ואחרונה היא בתיבת ויקרא, רמז הוא שלא ידמה לאדם שעליו להרבות באופני ההשתדלות לקפוץ בראש ולדבר גדולות כדי למצוא חן וכו', אלא אדרבה יהיה שפל ברך בבחינת זעירא, וגם מקומו יקח בסוף ולא בראש, ויבטח בד' שכשיגיע עת גדולתו יקראוהו ויקחוהו ממקומו, כמו"ש בן עזאי (יומא לח.) בשמך יקראוך ובמקומך יושבוך. וזהו ויקרא אל משה, מטעם אל"ף זעירא, לכן נקרא להיות רבן של ישראל.

ויקרא אל משה. אל"ף זעירא, הנה תיבת אל"ף במספר קטן ג' והיינו זעירא, רמז למ"ש במדרש (ויק"ר פ"א ה') דבג' מקומות עמד לו משה מן הצד, בים, בסיני, ובאהל מועד. אתה מוצא בשעה שנגלה הקב"ה למשה מתוך הסנה היה מסתיר פניו ממנו שנאמר ויסתר משה פניו וגו' אל"ף הקב"ה לכה ואשלחך אל פרעה וגו' א"ר אלעזר ה"א בסוף תיבותא לומר שאם אין אתה גואלם אין אחר גואלם. בים עמד לו מן הצד אמר לו הקב"ה ואתה הרם את מטך ובקעהו לומר שאם אין אתה בוקעו אין אחר בוקעו. בסיני עמד לו מן הצד אמר לו עלה אל ה' לומר שאם אין אתה עולה אין אחר עולה. באהל מועד עמד לו מן הצד אל"ף הקב"ה עד מתי את משפיל עצמך אין השעה מצפה אלא לך תדע לך שהוא כן שמכוון לא קרא הדיבור אלא למשה ויקרא אל משה ע"כ. וכל זה נרמז באל"ף שבתיבת ויקרא, אות זעירא, וגם עומדת מן הצד, בגימ' ג' במספר קטן דייקא, לרמז על ג' מקומות הללו.

עוד י"ל, אל"ף במילוי עולה קי"א, והם ג' אותיות שכל אחד מהן מספרו הוא הקטן שבחבריו, ק' קטן שבמאות י' בעשרות א' באחדים.

ויקרא אל משה. וברש"י לכל דברות ולכל אמירות ולכל צווים קדמה קריאה לשון חיבה לשון שמלאכי השרת משתמשים בו. י"ל בזה בדרך אגדה, דהנה השלום והאחדות הם יסוד לכל התורה"ק ומצוותיה כדמציינו בדברי חז"ל שעל עון שנאת חנם אין הקב"ה מוותר, ואפילו תורה ועבודת ביהמ"ק לא

עמדו להם לישראל וחרב מקדשנו וגלינו מארצנו בעון שנאת חנם. והנה שורש שנאת חנם הוא עין רעה וקנאת איש מרעהו, וכמו"ש חז"ל (אבות פ"ב) עין רעה ושנאת הבריות מוציאים את האדם מן העולם. ומובא פ"י בדברי חז"ל (תענית כד.) כלה שענינה יפות אין כל גופה צריך בדיקה, דהיינו שאם יש לו לאדם עין טובה בשל אחרים בידוע שכולו טוב ושוב אין צריך בדיקה אחריו, כי עיניו מעידין על כל מעשיו. משא"כ איפכא יוכל להיות שמדקדק במצות שבין אדם למקום, ואילו בין אדם לחבירו הוא רע לב וצר עין. וכבר אמרו מליצה עה"פ ואנשי סדום רעים וחטאים לד' מאוד (בראשית יג יג), פ"י בין איש לאיש נהגו מעשי סדום רעים וחטאים, אבל לד' מאוד, בעיני שמים היו מהדרין עד לאמרו כביכול וד"ל.

וז"ש רש"י כאן, לכל דברות ולכל אמירות קדימה קריאה לשון חיבה וכו'. פ"י דלכל דברות ומצוות התורה יש להקדים קריאה לשון חיבה מדת אחדות הלבבות וטובת עין, כעין שאמרו דרך ארץ קדמה לתורה. וזהו לשון שמלאכי השרת משתמשים בו, כי עין טובה נקל להמצא אצל מלאכי השרת שאין להם נגיעות לעצמם אלא לקיים שליחות בוראם ולפיכך וקרא זה אל זה ואמר.

ועד"ז יש לפרש מ"ש חז"ל (שבת פח.) בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע אמר הקב"ה מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו, דהיינו כיון שהקדימו כולם כאחד נעשה לנשמע בלא חילוקי דעות ואין מי שקורא תיגר שיש להפוך ולהקדים נשמע לנעשה, מוכרח שאין שום פירוד ביניהם אלא שריוון באחדות וחיבה, וזהו לשון שמלאכי השרת משתמשים בו.

מאוהל מועד. פירש"י מלמד שהיה הקול נפסק ע"כ. י"ל בדרך רמז הנה בגמ' (סנהדרין מד:) אמרה רוח פסקנית לפני וכו'. ובמאורי אור ערך 'פסק' כתב, רוח פסקנית זה מט"ט. ונודע קו"ל בחי' מט"ט (תיקו"ז ב' ע"ב), וזהו שרמזו רש"י הקול נפסק, קו"ל היינו בחי' מט"ט נפסק היינו פסקנית.

יקריב אותו לרצונו לפני ד'. יש לדייק, הלא כתיב כבר לעיל אדם כי יקריב מכם קרבן לד', ומאי אצטריך לכפול כאן לפני ד'. ויש לומר, דהנה בספרי הראשונים מצינו חקירה למה נתחייב החוטא להביא קרבן והלא נגזר עליו שיחטא כי אין אדם נוקף אצבעו למטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה, אך באמת אינו כן וכמבואר בגמ' (הוריות י'). עה"פ אשר נשיא יחטא, יכול גזירה ת"ל אם הכהן המשיח יחטא, מה התם לכשיחטא אף הכא לכשיחטא. וכבר האריכו הקדמונים לישב הקושיא אודות הידיעה והבחירה, ואחת מן הדרכים היא, כי ידיעתו כביכול אינה אלא פועל יוצא מרצונו של אדם, כי הבוחן כליות ולב יודע בו שלא יעמוד בנסיון ויבחור ברע, נמצא שרצונו של החוטא היה קודם לידיעת ד', ולא הידיעה חייבתו לחטוא, ע"כ נתחייב להביא קרבן וכפרה על חטאו.

וזה כונת הכתוב, יקריב אותו, פ"י החוטא נתחייב להביא כפרה על חטאו ולהקריב קרבנו, יען כי, לרצונו לפני ד', פ"י רצונו לחטוא היה לפני ידיעת ד' כביכול. ועל כן הקפידה התורה שיהיה הקרבן לרצונו דוקא, ואם אינו רוצה כופין אותו עד שיאמר רוצה אני כפירש"י בשם חז"ל, כדי להוכיח בעליל שכל מה שנתחייב בקרבן הוא בגלל רצונו שלו הרע, וצריך להביא כפרה ותיקון על הרצון שפגם, ובל יצטדק לטעון שהיה מוכרח לחטוא בעבור ידיעת ד'.

והפשיט את העלה ונתח אתה לנתחיה.

י"ל בדרך רמז, עולה רמז למחשבה שכן העולה מכפרת על הרהורי עבירה כדכתיב (יחזקאל כ לב) והעולה על רוחם היה לא תהיה כמבואר במ"ר בפרשתו. והנה ידוע ענין עבודת העלאת המחשבה בשם הבעש"ט ותלמידיו ע"י בספר אגרא דפרקא (אות ק"מ) וז"ל, כל מחשבה זרה הבאה אל האדם ישתדל להעלותה לשרשה, דהיינו אם הוא מעניני אהבה כגון הרהורי זנות וכיוצא ישתדל להעלותה למדת החסד דהיינו להתבונן מהיכן הוא, שורש מדת אהבה הוא ממדת החסד ואהבה, וממנה נפלו בניצוצי השבירה ממלכין קדמאין אל הקליפות, ע"כ טוב לו לדבק את עצמו בשורש האהבה, ואז יתעלה הניצוץ שבתוך קליפות, ויכין בשמות השייכים למדת החסד כגון שם א"ל והו"ה בנקוד סגול, וכיוצא במדת היראה וכיוצא וכו' עיי"ש. וז"ש והפשיט את העולה כלומר יסיר המחשבה ויפשיטנה ממוחו, ונתח אותה לנתחיה לברר שורשה ומקורה, ועי"ז יעלה לשרשה.

אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם.

צ"ב אמרו לאשמת העם, וברש"י פ' בשני דרכים. וי"ל בדרך אגדה, דהנה אמרו חז"ל (ע"ז ד:): לא היה דוד ראוי לאותו מעשה, אלא להורות תשובה, פירש"י, גזירת מלך היתה כדי ליתן פתחון פה לשבים. וז"ש אם הכהן המשיח יחטא, אינו אלא לאשמת העם, פ"י להורות לעם דרך תשובה על אשמתם.

אשר נשיא יחטא וכו' והביא את קרבנו וגו'.

פירש"י לשון אשרי, אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו ק"ו שמתחרט על זדונותיו. והקשו המפרשים א"כ אמאי כתיב לשון אשרי אצל החטא הול"ל אצל הבאת קרבנו לכפרתו, אשר נשיא יביא קרבנו, ועי"ז שייך לדרוש אשרי הדור שהנשיא מביא כפרה וכו'.

וי"ל הנה דרשא זו היא מן התורת כהנים, ובאמת בתנ"כ לא אמרו כן אלא אשרי הדור שהנשיא שלו מביא חטאת על שגגתו, ועי"ז קשה שהרי 'אשרי' כתיב אצל החטא, אבל רש"י נזהר מזה והוסיף בלשונו אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה וכו', וכונתו דגדולת הנשיא היא שנותן לב להרגיש מיד בשגגתו ולהודות אמנם חטאתו, ואינו ממציא אמתלאות וטצדקי למעשיו, והיא מדרגה נשגבה. ועי"ז קאמר אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב וכו', ומיושב

דלכך כתבה התורה אשר נשיא יחטא פ"י אשרי הדור שהנשיא שלו מודה בחטאו וממילא נותן לב להביא כפרה.

והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו. הנה אאמ"ר ז"ל בספרו תפוחי חיים פירש עפ"י המובא בשם הבעש"ט הק' שאם נזדמן לו לאדם לראות דבר עבירה סימן הוא שיש בו איזה שמץ מאותו חטא דלא בכדי הראוהו ע"כ. אבל באמת יתכן גם שנזדמן לו הדבר מן השמים כדי שיוכל להעיד בדבר בבית דין ולהסיר מכשול מבני, וז"ש והוא עד, פ"י או שנזדמן לו כדי שיהיה עד בדבר, או ראה או שראה הדבר משום שיש בו מאותו חטא וצריך לתקן עצמו. והבחנה להכיר בזה היא, אם לא יגיד, ממילא נודע שיש בו מאותו חטא ונשא עונו, משא"כ אם יגיד אזי אין הכרח שיש בו מן החטא הלז עכ"ד.

ונראה להוסיף על דבריו, בהקדם דברי ד"ז בספר שמועה טובה עה"פ הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא (ויקרא יט יז), ואמר בדרך צחות לפרש כפל הלשון הוכח תוכיח, דהנה דרך כמה מהרבהנים שכשרואים איזה דבר עוול בקהלם אינם מוכיחים על אתר אלא חושבים בלבם הנה יהיה לי חומר לדרוש לשבחה"ג ושבתי שובה, ואף כשראה הדבר זמן טובא לפני זה הנה הוא נושא אצלו הדבר ההוא בלבו ושמרו עד זמן הדרשה, וזה בא הכתוב להורות, הוכח תוכיח לשון זירוז שתיכף ומיד תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, היינו לא תשא אצלך את החטא שמור בלבבך עד זמן ועידן עכ"ד. וז"ש כאן והוא עד או ראה או ידע, אם לא יגיד, פ"י אם אינו מוכיח על אתר, ונשא עונו, אות הוא שמבקש לשאת את הדבר אצלו לזמן אחר לצורך דרשה או לקנטר וכיו"ב, ולאו שפיר עבד כנ"ל.

ועשתה אחת מכל מצות ד' אשר לא תעשינה.

צ"ב למה נכתב בלשון הזה ועשתה אחת מכל מצות ד' אשר לא תעשינה, שהוא דבר והיפוכו, ועשתה לא תעשינה, הול"ל ועבר על אחת ממצות ד' ותו לא. וי"ל דהנה אין אדם כשר חוטא בזדון לעבור על רצון ה' אלא דיצרו מחטאיו בדברי פיתוי לומר על עבירה שהיא בגדר מצוה, וכידוע מה שפ"י מן הבעש"ט הק' בדברי הגמ' (שבת עה.) שוחט משום מאי חייב רב אמר משום צובע וכו', ופ"י דקאי על היצה"ר שהוא שוחט הנשמות הוא השטן הוא מלאך המות השוחט וטובח לכלי עלמא, וידוע דלעיתיד לבא הקב"ה דנו ושוחטו לפני הצדיקים כמו"ש חז"ל (סוכה נב.), ולכאורה קשה הא לכך נוצר ושליוחתייה קא עביד ואמאי נענש, אלא ע"כ משום דמשנה משליחותו, כגון אם אדם ממאן להשמע לו לחטוא, מראה לו פנים על עבירה שהיא מצוה ובכך צדו ברשתו. וזהו שאמרו שוחט משום מאי חייב, ובתוס' שם (ד"ה שוחט) כתבו דלאו אשוחט דמתני' קאי אלא אשוחט דעלמא קאי, ופירש דשוחט לכל באי עולם מדובר, וקשה למה חייב מיתה הלא ממלא שליחותו, ומשני משום צובע כלומר צובע עבירה למצוה עכ"ד.

וז"ש כאן ועשתה אחת מכל מצות ד' אשר לא תעשינה, פ"י הוא סבור עפ"י עצת יצרו הצובע שהנו עושה אחת ממצות ד', אבל באמת עובר בלא תעשה, נמצא שעשה בשגגה, וז"ש ונפש כי תחטא בשגגה.

שבת הגדול

אדם כי יקריב מכם קרבן לד'. הקשו המפרשים דהול"ל אדם מכם כי יקריב וגו', וכתבו הראשונים דמכם נמשך אלפניו כלומר על תיבת אדם, ומ"מ עדיין צ"ב. וי"ל עפ"י מה שנתבאר אצלנו לעיל בפ' פקודי ענין הקרבנות, דמה שניתן לאדם בעל נפש החוטאת שעבר על רצון ד', להביא קרבן ולהתכפר על

חטאתו, הוא מטעם דכביכול הקב"ה גרם לו זאת דהוא צפה וידע שזה עתיד לחטוא, וכידוע החקירה העמוקה בענין ידיעה ובחירה, ונמצא דיש לו לאדם פתחון פה לטעון שהיה צד אונס קצת במעשיו. ושם ביארנו דזה ענין מ"ש חז"ל (חולין ס:) שאמר הקב"ה הביאו עלי כפרה שמיעטתי את הירח, דלכאורה למה הוטל על ישראל להביא על כך כפרה הלא לא חטאו בזה כלל ועיקר. אך הענין הוא דהקב"ה ברחמיו שינה מרצונו הראשון ביצירת הלבנה והמעטה, כדי ליתן פתחון פה לישראל החוטא שעבר על רצון ד' כי אינו אלא שוגג דהא ידיעת הקב"ה גרמה לו קצת, כשם שהקב"ה כביכול עבר על רצונו בשל ידיעתו הראשונה שיקטין את הירח אח"כ. נמצא לפי"ז דבכלל כפרת הקרבן איכא ג"כ כפרה להקב"ה כביכול הוא שגרם לזה, וז"ש הביאו עלי כפרה וכו', פ"י דבכל כפרה ישנו חלק שהוא עלי, וז"ש כאן איש כי יקריב מכם קרבן לד', פ"י הקרבן הוא כפרה מכם לד'.

וענין זה נרמז בבדיקת חמץ, שתיקנו להטמין פירורים קודם הבדיקה ולחפש אחריהם. דהנה בגמ' פסחים (ז:) למדנו מציאה ממציאה וחיפוש מחיפוש, פירש"י מציאה האמורה בחמץ ממציאה האמורה בגביע דבנימין וכו'. ותמוה למה צריך ללימוד אטו לא ידענו מהו חיפוש. ושמעתי בזה דבר נחמד דאכן זקוקים אנו ללימוד, דלכאורה קשה אם הוטמנו הפירורים בכונה תחילה אמאי קרא לזה חיפוש, חיפוש אינו אלא במקום דבר האבוד, אכן מגביע דבנימין משם למדנו דגם חיפוש כזה שאינו אמיתי אלא לפנים ג"כ מקרי חיפוש, שכן גם שם הוטמן הגביע בידעין באמתחת בנימין ולא היה צורך בחיפוש, ואעפ"כ מקרי חיפוש כדכתיב ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא הגביע באמתחת בנימין, ע"כ.

אבל באמת הדבר צריך ביאור, דלכאורה מה טעם יש בזה דהא כל עיקר הבדיקה היא לחפש אחר חמץ שאינו מצוי וידוע, אך להנ"ל אתי שפיר דרצוננו בזה להראות דהחמץ הנמצא בלבנו אינו מחמת זדון ופשע ח"ו רק שכביכול הוטמן שם בכונה כדי לנסותינו ולזכותינו בשכר, וממילא אין אנו אלא בבחי' אנוסים וראויים לסליחה וכפרה, ונסלח לכל עדת בני ישראל וגו' כי לכל העם בשגגה.

לפסח

הכנת שולחן הסדר. כתב מהר"מ חאגיז בשו"ת שתי הלחם (סי' מ"ו) וז"ל אשר לזאת אען ואומר לך, הוה זהיר בדברך ואל תלעיג במנהגן של ישראל דכעין תורה היא לכל הפחות, אמנם אם נחקור נמצא שהוא תורה ממש. הנה המנהג שמכנינים השולחן ג' ימים קודם פסח, ודאי הוא זכר לקרבן פסח שהיו מבקרים אותו ג' ימים קודם פסח (פ"י מלבד יום השחיטה עי' רש"י מנחות ג.) כמו"ש בהלכות הפסח כי פסח דורות היה מבוקר ועומד ב"ד עכ"ד. יש ליתן טעם לזה עפ"י"ש במדרש (שמו"ר פט"ו י"א) שעקדת יצחק היתה בפסח ולפי זה היה הצוו וההכנה לזה ג' ימים כמהלך הדרך להר המוריה, לכן מכנינים את שולחן הפסח בחינת מזבח ג' ימים קודם החג.

טעם שנקראת הגדה של פסח, משום שההבדל בין אמירה להגדה הוא שאמירה היא בישן והגדה בחדש כמו"ש וחדשות אני מגיד (ישעיה מב ט). והנה המצוה היא לספר ולהוסיף בכל שנה בדרך חידוש כמו"ש בכל דור ודור חייב וכו' כאילו הוא יצא ממצרים, לפיכך נקראת אמירה זו הגדה. וזה הענין ג"כ של כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח דנצטונו לחדש תמיד מן הפסוקים ומדרשי חז"ל להרבות חידושים בפרטי ניסי יציאת מצרים.

מצות הסיבה. הנה מבואר ברש"י ורשב"ם (פסחים צט: ד"ה עד שיסב) כדרך בני חורין במיטה ועל השולחן. וי"ל רמז לזה דהנה בפרשת תולדות כתיב קום נא שבה וגו' (בראשית כז ט), פירש"י לשון 'מיסב על השולחן', וזה היה מעשה בפסח וכמו"ש רש"י שם בשם פדר"א (פל"ב) עה"פ שני גדיי עזים (שם ט) וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק אלא פסח היה האחד הקריב לפסח והאחד עשה מטעמים. ואמרו"ר ז"ל בספרו תפוחי חיים הביא משם הק' מהר"ש מאסטרפאליא כמה ענינים שנעשו שם כמצות ליל הסדר עיי"ש. ולפי זה שפיר היה מיסב על השולחן דמצות הלילה בהסיבה אצל שולחן ערוך.

יחזין. מבואר בכתבי האר"י ז"ל (עי' בסידור) ענין יחזין המורה על שבירת הדינין עיי"ש. והנה המצה

האמצעית היא כנגד יצחק (באה"ט תע"ז ז') סוד מוח בינה כידוע והוא גבורות, ע"כ שוברים דייקא מצה זו, ולכן תיבת יח"ץ נגזר ונשבר משם יצחק.

מניח רחצה מוציא מצה. כשתאמר דבר מוסר לחברך שעליו לרחוץ ממעשיו הלא טובים, תהא נזהר להיות 'מוציא מצה' שלא תכנס עי"ז למצה ומריבה.

מרור כורך שולחן עורך. י"ל רמז בצחות, בשעה שנצרך הרב לומר לציבור דבר מוסר שהוא

בבחי' מרור יש לכרוך הדברים בדבר שהוא נוח להם כגון שולחן עורך שיאכלו וישתו וכיו"ב, ע"ד שפי' אמרו"ר ז"ל הכתוב (שמות כ ט) ששת ימים תעשה מלאכתך וביום השביעי וכו', הקדים דבר המתקבל על לב הכל לפני שהשיע להם איסור מלאכה בשבת שלא הורגלו בו, וזאת כדי שיהיו דבריו נשמעים. ובזה י"ל מ"ש הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, פ' כשאומר הרב דבר מוסר שהוא בבחינת 'עצרת' היינו לעצור מהרגלם, צריך שיאמר גם דבר 'לכם' להנאתם.

צפון ברך. עפ"י מה שאמרו חז"ל (תענית ח:) אין הברכה מוציאה אלא בדבר הסמוי מן העין, וז"ש צפון ברך, בדבר שהוא צפון תשרה ברכה.

מראש צורים אראנו

תולדות אבותינו ורבנותינו הקדושים של שושלת בית קאסאן

הגה"צ רבי חיים אלתר פאנעט מקארלסבורג וצוק"ל

חתן הגה"צ רבי מאיר שלום הלוי ראטענבערג מקאסאן וצ"ל

בשבוש זה ביום י"ב ניסן חל יומא דהילולא של הגה"צ כש"ת רבי חיים אלתר פאנעט וצ"ל מקארלסבורג אבי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, רבי חיים אלתר נולד ביום ד' כסלו תרע"ג בעיר קארלסבורג לאביו הר"צ רבי אברהם שמואל וצ"ל שהיה רב אב"ד דקהילת היראים בעיר קארלסבורג בן הגה"צ רבי יעקב פאנעט וצ"ל אב"ד רעטיאג בן הגה"צ רבי יצחק משה וצ"ל בן רבינו בעל המראה יחזקאל וצ"ל מקארלסבורג. כבר בימי ילדותו ניכר בו ניצני גדלות ותכונות אופי מיוחדות, וכל שנות בחורו שקד על התורה והעבודה ואף דרש בהלכה ובאגדה, ועמד לימין אביו בהנהלת עניני הרבנות בעיר.

לאחר מכן עבר ללמוד בישיבת פרעשבורג אצל הגה"ק רבי עקיבא סופר וצ"ל ואצל הגה"ק רבי מרדכי בריסק בעמח"ס מהר"ם בריסק ואצל הגה"ק רבי צבי קינסטליכער וצ"ל בהרמנשטאט ואצל הר"ק מהר"ם ט"ב מסטמאר וצוק"ל שהחשיבו וחביבו ביותר.

בהגיעו לגיל עשרים כבר היה מוסמך להוראה על ידי גדולי הרבנים לדון ולהורות, וכאשר בא להבחן אצל הגאון המפורסם מוה"ר משה אהרן הכהן קראוס וצ"ל הי"ד אבד"ק העיר הגדולה באגיא שביומניה, התפעל הלא מאישיותו המיוחדת ובקיאיותו העצומה עד שהזדוץ ושלה שליחים לקארלסבורג אל אביו להודיעו שהוא חפץ בו לחתן לבתו המהוללת, ולנזוניה הוא מוסר לו את הרבנות של העיר באגיא, ואמנם לא ארכו הימים ורבינו בא בקשרי שידוכין עם בתו של הרב קראוס וצ"ל, ותיכף הוכתר בתואר סגן אבד"ק באגיא שלמעשה ניהל את כל עניני העיר.

רבינו הפיח רוח חיים בעיר ורכש את אהבתם וחבתם של כל בני העיר, הוא אף הקים ישיבה חסידית במקום, ובזמן הראשון כבר למדו שם 40 בחורים חסידים שבאו לשמוע את תורתו ולהסתופף בצילו, הוא היה אז בן כ"ב שנים.

בימי השואה איבד את כל משפחתו וזוג' וילדיו הי"ד ונשא בשנית את זוג' הרבנית מרת רבקה גיטל ע"ה בת הר"צ ר' מאיר שלום הלוי ורטענבערג בן הר"ק רבי יהוסף וצוק"ל האדמו"ר הראשון מקוסוב בעל "בני שלשים", לאחר נישואיו החליט לעלות ולהשתכן בארץ ישראל, ובדרך נסיעתו התעכב בפאריז, היה זה בתקופת הימים הנוראים ומכיון שלא היה שם רב ובעל תפלה, התנדב לשמש כש"ץ וכן דרש דברי התעוררות, טובי העיר וראשיה החליטו לקבלו לרב ואב"ד דקהילת היראים "עטרת ישראל" בפאריז, והוא נאלץ להשאר שם כמה שנים.

בשנת תש"א עלה לארץ ישראל בתחילה התיישב בבני ברק וכעבור שנתיים בעצת הר"ק מהר"א מבעלזא וצ"ל עבר לעיר תל אביב, אז עלה לכהן כרב ליישוב של שארית הפליטה בשכונת שייך מונים ולאחר מכן רמת אביב (מחוז תל אביב), ועל אף שהציעו לו לימים משרות מכובדות יותר דחה אותן באמרו שהרבי מבעלזא אמר בלשונו הק' "עבורכם טוב תל אביב".

היה מקושר מאוד לכל צדיקי הדור, והיתה לו קביעות ליסוע לשבתות להקביל פני צדיקי הדור ה"ה אדמו"ר הר"ק מבעלזא והאדמו"ר הבית ישראל מגור והאדמו"ר בעל אמרי חיים מו"ז נ"ץ וצ"ל.

יומ' עש"ק י"א ניסן תשד"מ בו הכין ראשי פרקים לדרשת שבת הגדול שהיה אמור לאמרה על אף חולשתו הנוראה, ובלייל שב"ק אור ליי"ב ניסן שבל"ח ונבל"ע והוא בן ע"ב שנים. מ"ח שנים נהג את העם והרבה פעלים לתורה וחסידות בכל מקום ורבנות, וכל מעשיו תקפו וגבורתו אשר פעל ועשה כתובים בהקדמה לספרו תפוחי חיים עה"ת בקונטרס זכרון חיים.

השאיר אחריו ברכה את כתביו הרבים ואישיות חיים על מסכתות הש"ס ותפוחי חיים עה"ת ומועדים, כן כתב חיבורים על שו"ע, רמב"ם, תהלים, אבות, טעמי המקרא, חמש מגילות ועוד, שרובם עדיין בכתובים.

המשך בעמ' הבא

תורתן של אבות פרפראות מרבוה"ק הקדושים ויע"א

והפשיט את העלה ונתת אתה לנתחיה. במסורה קטנה נמסר 'והפשיט' לית, וחד כבודי מעלי הפשיט (איוב י"ט ט). 'פורש עפ"י הרמב"ם ז"ל (שמונה פרקים פ"ד) דבכל המדות יתנהג האדם בדרך הממוצע חוץ מגאות שצריך להשפיל עצמו עד קצה האחרון להיות בתכלית השפלות. וזהו 'והפשיט מעליו את העולה' זה הגאות כמוש"כ במד"ר פ' צו (ז, ט), עיי"ש, 'ונתת אתה לנתחיה' על דרך אמרם ז"ל (אבות פ"ד מ"ד) מאד מאד הוי שפל רוח, ומפרשו במסורה ואמר 'לית' במדות אחרות, כי בהם צריך להתנהג בדרך הממוצע, רק 'וחד' פ' אצל אחד מן המדות יטה לקצה האחרון, וזה 'כבודי' גאות 'מעלי הפשיט' לגמרי עד קצה האחרון. (אור מלא)

ויקרא. א' זעירא. בדרך מוסר נראה לומר, אל"ף נוטריקון אוזן ל"ב פ"ה כמובא בספ"ק. וי"ל דחינוך הבנים תלוי בשלושה אלו, אוזן לשמוע בקול הורים ומורים ולהמשיך מסורת אבות לבניו, פה לחנך את בניו כמו"ש והגדת לבנך, ולכל זה צריך שיהיה לאב לב טהור ומלא יראת שמים, ולכן נרמז בא' זעירא הרומו על הקטנים כידוע.

עו"ל, הנה א' זעירא רמז לענותותו של משה רבנו, ולכאורה צ"ב דא"כ לא לכתוב הא' כלל ולמה באה א' זעירא, וי"ל עפ"י שם בחי' היחודשי הרי"ם לפרש מ"ש חז"ל שהתורה ניתנה על הר סיני משום שהוא הר נמוך ביותר, לימוד להתנהג במדת ענוה, וקשה א"כ למה לא ניתנה בבקעה, ותיירץ דעניו יותר מדאי ג"כ לא טוב ומעט גאוה צריך להיות, וכעין שמינית שבשמינית ודפח"ח, וכן כאן נכתבה א' אבל קטנה להורות על צניעות וענוה. (תפוחי חיים)

והוא עד או ראה אם לא יגיד ונשא עונו. י"ל עפ"י המובא בספ"ק בשם הבעש"פ הק' שאם נזדמן לאדם לראות דבר עבירה סימן הוא שיש בו איזה שמץ מהעבירה הזאת כי לא בכדי הכשילוהו לראות ע"כ. אבל באמת יוכל להיות שנזדמן לו הדבר מן השמים כדי שיוכל להעיד בדבר לעת הצורך כדי להסיר מכשול מבני ישראל, וז"ש כאן 'והוא עד' פ' או שנזדמן לו הדבר כדי שיהיה עד בנדון, 'או ראה' או שראה הדבר משום שיש בו מאותו חטא וצריך לתקן עצמו, והבחינה בזה היא 'אם לא יגיד' עדות בהכרח נודע שיש בו מאותו החטא 'ונשא עונו', משא"כ אם יגיד. (שם)

שבת הגדול

טעם שנקרא שבת הגדול. מצאתי ראיתי טוב טעם בשו"ת שמן המור בשם גדול ספרדיי אחד נקרא הרב מהר"ר זאבי, דהנה וספרתם לכם ממחרת השבת (ויקרא כג טו), באת הקבלה ממחרת יומא טבא, דיום טוב נקרא ג"כ שבת (מנחות סה ע"ב), והאפקורסים שאינם מאמינים בקבלת תורה שבעל פה נתפקרו בזה, והנה הרבה ענינים עשו חז"ל לפרסם הדבר ולהוציא מלב המינים, על כן גם זאת עשו להיכיר וקראו לשבת שלפני הפסח שבת הגדול, מכלל דאיכא שבת קטן בשבוע הבאה, היינו יום טוב הראשון של פסח שנקרא ג"כ שבת ששבייתו הוא קטן משבייתת יום השבת, עכ"ד, לדעתי הטעם זה הוא חשוב ודבר נחמד.

ויתכן עוד טעם לדעתי, מה שאמרו רז"ל שבת קביעא וקיימא משא"כ מועדים תלויים בקידוש בית דין (פסחים ק"ז ע"ב), ועל כן קדושת שבת הוא כמו הגדול שיכול לעמוד בעצמו, משא"כ קדושת המועדים מעמידין אותן אחרים היינו ישראל, כביכול כמו הקטן שמחזיקין ביזו אחרים להעמידו ובזולת אחרים אין לו העמדה, והנה קודם בא יום המועד הקדוש הרגל הראשון שברגלים שבכל השנים, נקרא שבת שלפניו שבת הגדול להורות החילוק בין קדושת שבת לקדושת יום טוב (בני יששכר ניסן מאמר ג)

עובדות מרבתינו הק' בימי הפסח

שותים קצת יין וכבר מתננמים.

*

אליל פסח אחרי גמר הסדר נהג רבינו מרן האור מלא צ"ל לספר: ברשותו של הרה"ק מהרצ"א מדינובי זי"ע בעל בני יששכר היה גביע כסף מיוחד בגודלו שהכיל למעלה מליטר, ובגביע זה נהג הרה"ק להשתמש בקיום מצות ארבע כוסות בליל הסדר, והיה מוזג בו יין משובח ישר נושן ששלחו עבורו מהעיר טאקאי שבהונגריה הידוע בשמו יין טאקאי (טאקאיייר וויין), יין זה סמך וחזק מאד וטבעו לשכר אף בשתיית כוסית קטנה, ואולם הרה"ק היה שותה את הגביע כולו עד גמירה, ולהראות חביבות המצוה עוד היה מקנה באצבעו את שולי הגביע ומלחך בלשונו, כן עשה בכל ארבעת הכוסות ושום רושם לא ניכר עליו משתיית יין זה. ופעם בליל הסדר אירע שאחד התלמידים התנמנם על מקום מושבו מחמת היין ששתה, פנה אליו רבינו ואמר לו ראה נא כיום כאשר שותים מעט יין כבר נרדמים, רבינו הבין יששכר שמה כן כן, ועם כל זאת היה כל הסדר אש להבה, ואילו כיום

מספר כ"ק אדמו"ר שליט"א: בשנת תשמ"א פרשת מקץ נסעתי לעיר פאריס בירת מדינת צרפת עיר הולדתי לפקוד את אנשי בריתי של אדמו"ר צ"ל שהיה רב אב"ד בקהלם שנים אחדות אחר מלחמת העולם והמשיכו בברית איתנה עמו גם במשך שנים רבות אחר שעזב את המדינה ועלה לארץ הקודש, בשעותי בעיר ימים אחדים ובש"ק נתכבדתי בבית הכנסת לעבור לפני התיבה ובדרשה נתפרסם שם ענין קאסאן והבית בהבנותו, יום אחד נכנס ובא אלי ראש הקהל בבית הכנסת הנקרא 'רש"י שוהל', יהודי מיוצאי הונגרי' ושמו ר' יוסף צבי (הערמאן) קליין ז"ל, הוא היה סוחר גדול בשטיחים ואיש אמיד, וסיפר לי כדלהלן, בפורים האחרון לחיי רבינו בשנת תש"ד היה בקאסאן, ונכנס אל רבינו האור מלא בבקשת ישועה להנצל מאימת המלחמה, רבינו נתן

הילוכם בקודש

עובדות והנהגות מרבתינו הקדושים מקאסאן וצוק"ל

מנהגי שבת הגדול וערב פסח שחל בשבת

- בשבת הגדול התפלל רבינו האור מלא בבית הכנסת העירוני ושם אמר את הדרשה.
- שחל שבת הגדול בערב פסח הקדים לומר הדרשה בשבת שלפניו.
- אחר תפילת שחרית עלה אל ארון הקודש כבש פניו בפרוכת והתפלל תפילה קצרה.
- בדרשה היה אומר לפלפל ואח"כ דברי אגדה ומוסר לעורר לב העם לתשובה ולתיקון המעשים.
- היה מזוהר שבבדיקת חמץ לא יסמכו על הכיבוד וריבוץ של בני הבית רק לבדוק היטב בכל פינות הבית בחורין ובסדקין.
- גם הזהיר על מכירת חמץ שיהיה כדת וכדין ואל יחשבו שהוא רק ערמה שאז הוא עובר על ב"י וב"ח"ו אלא תהיה מכירה גמורה בלב שלם.
- הפסות 'וערבה' צוה לומר רק בשבת שחל בו ערב פסח.
- לא אמר הגדה של פסח בשבת הגדול.
- בשבת ערב פסח הקדים להתפלל בבוקר ובמהירות קצת וחלק הסעודה לשנים, בסעודה הראשונה אכל דגים, פצעי, ביצים ובצלים ובירך ברכת המזון ואח"כ עשה הפסקה קצרה ונטל שוב ידיו וגמר הסעודה. [וסיפר ר' דוד פדער מקאסאן: בענין ערב פסח שחל להיות בשבת, למדנו דעתו של רבינו האור מלא מהא"י עובדא, שזכור הוא מימי ילדותו כאשר חל ע"פ בש"ק (בשנת תרפ"ג או תרפ"ד), דרוש דרש רבינו את דרשת שבת הגדול בש"ק קודם לכן בביהכנ"ס הגדול, ובדבריו פנה אל הציבור ובקש שיקפידו לסיים את התפילה בשבת הגדול בשעה מוקדמת על מנת שיהא סיפק בידם לקיים עוד שתי סעודות ש"ק בפת לפני זמן איסור אכילת חמץ, והוסיף שלצורך זה הוא מוותר על אמירת יוצר של שבה"ג מוטב שלא ייאמר ובלבד שיקיימו ג' סעודות ש"ק כהלכתן. ומכאן שרבינו פסק לומר היוצר בשבת ע"פ ולא בשבת שלפניו, וגם מוכח שהיו מחלקין את סעודת היום לשניים משום שלוש סעודות בפת]
- משבת הגדול עד שבועות היו מזמרים בסעודה שלישית הזמר 'כמה מעלות טובות' במקום ברכי נפשי.

יפוצו מעינותך חוצה

מהנעשה ונשמע ב"מכון בני שלשים"

ספר תפוחי חיים עה"ת

מאת רבינו חיים אלתר פאנעט מקארלסבורג וצוק"ל

"זכרון חיים", בו הובאו מעט מדרכי עבודתו ומדותיו התרומיות למען יידעו דור אחרון 'גברא רבא' מהו וקויים בו 'קיים זה מה שכתוב בזה'.

להלן ציטוט מתוך הקדמת בנו - כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א: והנה אדמו"ר היה קובע עט"ם לתורה ומעלה כל חידושי בחרט עלי גליון בכתביה תמה לבל יפול דבר ממה שנתחדש לו ארצה, והרבה יותר ממה שהיה אומר בכל עת ועונה נמצא אצלו בכתובים בכל פינה ופינה, ואף שהיה מקפיד לכתוב בלשון נקיה וקצרה עלו דפי הכתובים לאלפי רבבה... אמנם באשר בחיים חיותו לנו דעתו גילה כי אחת רצונו וזאת המטרה לפענח ולערוך את ספריו על נכונה, וצער רב נצטער בלבו פנימה, ולעיתים נשמע ממנו גם קול ואנחה ויאמר מי יודע מה יעלה בגולל זאת העבודה אשר טיפחתי ורביתי ברוב עמל ויגיעה וכל מימי להדפיס חיבורי חילה, על כן נטלנו על עצמנו המלאכה הכבדה לברור מתוך המון כתביו הרבים את אשר ראוי להדפיס, והדברים רבים מספור משולבים ושזורים זה בזה, ד"ת עניים במקום זה ועשירים במקום אחר, והוטל עלינו להפריד ולסדר דבר דבור על אופנו עד אשר יצר דבר מתוקן תחת ידינו, ויה"ר שיעלה לנחת רוח לאאמ"ר המהביר ולזכותו.

איתא במדרש שיר השירים רבה (פ"ב י"ד) עה"פ סמכוני באשיות רפדוני בתפוחים וז"ל: 'סמכוני באשיות' אלו ההלכות המאוששות, 'רפדוני בתפוחים' אלו ההגדות שטעמן וריחן כתפוחים עכ"ל. וזאת התורה אשר הותיר אחריו רבינו וצוק"ל אשר היה ספרא רבא דירשאל, והותיר אחריו ברכה את חידושי תורתו אשר נקבצו ועלו לשלושים ושנים ספרים דברים היוצאים מן הל"ב, מהן באגדה אשר נקבו בשם 'תפוחי חיים', ומהן בהלכה אשר נקראו 'אשיות חיים' ע"פ המדרש הנ"ל. ספר תפוחי חיים עה"ת אוצר בתוכו אוצר בלום של מוסר, חסידות ויראת שמים, אמרים קצרים מטובלים במאמרי חז"ל וספרים הקדושים לפי סדר הפרשה. 'לפיכך נקראו ראשונים 'סופרים' שהיו סופרים כל האותיות שבתורה' (קידושין ל), כן הוא דרכו של רבינו בחיבוריו הנפלאים עומד על קוצו של י"ד ודורש תילי תילים של הלכות על כל תג ותג, אם בר"ת ואם נוטריקון וגומטריאות ופרפראות לחכמה להראות חכמת תורתנו הקדושה איך נרמזו בפסוקים כל דרשות חז"ל הקדושים.

הספר י"ל בשני כרכים כרך א' בראשית - שמות, ורך ב ויקרא - דברים בראש כל כרך נוסף קונטרס בשם

מכתבים למערכת

עמלק, הרי אותם הנשים שלא יכלו לבוא לביהכ"נ לשמוע פרשת זכור מן הסתם יש להן אותו קושי לבוא לביהכ"נ ביום הפורים, ומה הועילו חכמים בתקנתם? אבל לפי רבינו צ"ל, הרווחנו, משום שלמעשה כל הנשים נזהרים לשמוע המגילה, ואילו שא"א להן לבוא לביהכ"נ, קוראין להן בבית.

ומנהג החכמים תמיד היה לא למהר להגיה ולתקן משום איזה קושי בדברים רק אחרי חקירה דרישה במתינות.

ובעקבות דברים אלו, הנני לעורר על קושי נוסף שמוזכר בגליון 4, גם הוא במדור הילוכם בקודש וז"ל: קרא בפרשת ויבא עמלק, ולא עלה לתורה, ולא חזר פעם שנית על הפסוק האחרון (תמחה את זכר בצירי או בסגול), ע"כ. ונראה שהמחבר נתבלבל בין טעם המנהג להכפיל פסוק בקריאת פרשת זכור "תמחה את זכר עמלק", לבין טעם המנהג להכפיל פסוק אחרון בקריאת ויבא עמלק, שהוא להשלמת עשרה פסוקים ונחלקו בזה מרן והרמ"א שפסק שאין כופלים כדי להשלים לעשרה. אך כאמור לפני שנתקן, צריכים התבוננות אם אכן בלבוש יש כאן או חידוש יש כאן.

בכבוד רב, הלא הם הדברים אשר כתבתי. (הרב דוד ר"ב שליט"א מלונדון)

לכבוד העוסקים במלאכת הקודש במכון בני שלשים, בראשות שא"ב אדמו"ר הה"צ שליט"א מקאסאן. יישר כוחכם על העונג השבועי שמגיע לנו בצורת הגליון, תחזקנה ידיכם ותמשיכו בעבודה ק' לתפארת אבונה ק'.

בגליון מספר 3, במדור הילוכם בקודש, מובא הוראה מרבינו צ"ל, וז"ל: רבינו הורה שהנשים שאינן יכולות לבא ולשמוע פרשת זכור בציבור יכוונו לקיים את המצוה בפורים בשעת קריאת המגילה, ע"כ.

ולכא"ו קצת תמוה, שאכן מצינו בפוסקים שיכולים לצאת בקריאת ויבא עמלק, ולא הזכירו כלל דבר כזה בקריאת המגילה. והראיתי לכמה אנשים תלמידי חכמים, וכולם תמחו ואמרו שבודאי נפל פה טעות.

אבל אחר החיפוש בספרים, מצאתי את שאהבה נפשי בשו"ת אבני נזר או"ח סימן תקי"א, ות"ד בקיצור הוא שיש לחלק בין קריאת המגילה שהוא מדין זכירת ומוחית עמלק לבין שמיעת המגילה שהוא מדין פרסומי ניסא, ולכן לדעת בה"ג נשים מוחיות רק בשמיעת המגילה, ואינם יכולים להוציא אנשים בקריאת המגילה. ולפי"ז מובן היטב דברי רבינו צ"ל. [אגב לפי דברי הפוסקים שיכולים לצאת בקריאת ויבא